

Asia: VN/18098/2025

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Muu järjestö tai yhdistys

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Esityksessä on useita kannatettavia tavoitteita, kuten palvelurakenteen selkeyttäminen, varhaisen tuen vahvistaminen sekä lastensuojelun ja sosiaalihuollon rajapinnan täsmentäminen. Samalla esitykseen sisältyy oikeusturvan näkökulmasta kohtia, jotka edellyttävät tarkempaa arviointia.

Eryteisesti viranomaisarvioiden riippumattomuuden, päätösten perusteltavuuden, arviointien korjattavuuden sekä lapsen ja perheen mahdollisuuksien vaikuttaa omaa asiaansa koskevaan arviointiin tulee säilyä vahvoina.

2. Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Ehdotukset tukevat tavoitetta keventää hallinnollisia rakenteita ja siirtää painopistettä varhaiseen tukeen. Samalla on olemassa riski, että hallinnollisen tehokkuuden tavoittelu heikentää joidenkin lasten ja perheiden oikeusturvaa, mikäli riippumattoman arvioinnin, perusteluvollisuuden ja muutoksenhaun merkitys vähenee käytännössä.

3. Mikä seuraavista vaihtoehtoista olisi mielestänne tarkoituksenmukaisin tapa järjestää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välinen rajapinta? Valitkaa yksi ja perustelkaa vastauksenne.

Nyt esitetty ratkaisu

Perustelut tiiviisti

Rajapinnan selkeyttäminen on tarpeellista. Samalla tulee varmistaa, ettei palvelujen porrastus johda tilanteeseen, jossa lapsen tuen tarpeen arviointi viivästyy tai vastuu siirtyy palvelusta toiseen ilman selkeää kokonaisvastuuta.

4. Lausuntopalaute lukuun 1 (Yleiset säännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 1 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Lapsen edun ensisijaisuus on perusteltu lähtökohta. Samalla olisi tärkeää korostaa myös objektiivisen, ajantasaisen ja riippumattoman arvioinnin merkitystä. Käytännössä viranomaisprosessien alkuvaiheessa muodostuneet käsitykset voivat vaikuttaa myöhempimpiin arviointeihin merkittävästi.

Riskinä on arvioiden kasautuminen ja vahvistusharha, jolloin myöhemmin esiin tuleva ristiriitainen tieto ei saa sille kuuluvaa painoarvoa. Lainsäädännön tulisi tukea arviointien jatkuvaa kriittistä tarkastelua sekä mahdollisuutta korjata aiempia johtopäätöksiä uuden tiedon perusteella.

5. Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla muutoksella olevan lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen ja päättymiseen?

Muutokset voivat selkeyttää asiakkuuden rajaamista. Riskinä kuitenkin on, että osa lapsista ja perheistä jää palvelujärjestelmän väliin tai että tuen tarve tunnustetaan liian myöhään. Asiakkuuden päättymisen tulee perustua huolelliseen ja dokumentoituun arviointiin. Erityistä huomiota tulee kiinnittää tilanteisiin, joissa lapsen turvallisuuteen, väkivaltaan tai muihin vakaviin riskeihin liittyvät huolenaiheet ovat olleet asiakkuuden perusteena.

6. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää koskevan asiakasmitoituksen joustavoittamisesta mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Joustavuus voi helpottaa henkilöstöressurssien käyttöä. Samalla on vaarana, että kuormitus kasvaa ja asiakastyöhön käytettävä aika vähenee. Tämä voi heikentää lasten mahdollisuuksia tulla aidosti kuulluiksi sekä lisätä päätöksenteon virhearvioiden riskiä.

7. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävistä kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Tehtävien selkeyttäminen on lähtökohtaisesti kannatettavaa. Käytännössä on kuitenkin tärkeää varmistaa, että lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä säilyy todellinen mahdollisuus muodostaa oma ammatillinen ja riippumaton arvionsa lapsen tilanteesta.

Lapsen oikeusturvan kannalta on olennaista, ettei sosiaalityöntekijän rooli rajoitu organisaation sisällä tehtyjen linjausten toimeenpanoon, vaan että hänellä on tosiasiallinen mahdollisuus käyttää itsenäistä ammatillista harkintaa, tuoda esiin eriäviä näkemyksiä sekä dokumentoida oma arvionsa myös silloin, kun se poikkeaa esihenkilöiden, asiakasohjausryhmien tai muiden organisatoristen rakenteiden näkemyksistä.

Yhdistyksen tietoon on tullut tilanteita, joissa päätöksenteon ja linjausten valmistelu tapahtuu johtavien viranhaltijoiden, asiakasohjausryhmien tai muiden organisatoristen rakenteiden kautta siten, että lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän mahdollisuus käyttää itsenäistä ammatillista harkintaa jää käytännössä rajalliseksi.

KOT ry katsoo, että lainsäädännön jatkovalmistelussa tulisi arvioida, miten voidaan varmistaa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tosiasiallinen riippumattomuus sekä mahdollisuus tehdä oma ammatillinen arvionsa lapsen tilanteesta.

Lapsen oikeusturvan näkökulmasta on tärkeää, että päätöksenteossa säilyy selkeä vastuu sekä mahdollisuus jälkikäteen arvioida, mihin ratkaisut ovat perustuneet ja kenen harkintaan ne ovat tosiasiallisesti nojanneet.

8. Lausuntopalaute luvusta 3 (Lastensuojelun järjestäminen ja kustannusvastuu): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 3 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta sekä vaikutuksista.

Vastuunjaon selkiyttäminen on lähtökohtaisesti kannatettavaa. KOT ry pitää kuitenkin välttämättömänä, että lapsen tilanteesta muodostuu myös kokonaiskuva eikä arviointi jää yksittäisten viranomaisten tai palveluiden erillisiksi osakokonaisuuksiksi.

Yhdistyksen tietoon tulleiden kokemusten perusteella yksi keskeisimmistä lastensuojelun ja siihen liittyvien viranomaisprosessien rakenteellisista ongelmista on se, että kukin viranomainen tarkastelee tilannetta pääasiassa oman lakisääteisen tehtävänsä ja toimialansa näkökulmasta. Tällöin lapsen kokonaistilanne voi jäädä pirstaleiseksi eikä kenelläkään ole tosiasiallista kokonaisvastuuta lapsen tilanteen arvioimisesta.

Tämä näkyy erityisesti tilanteissa, joissa perheessä esiintyy lähisuhdeväkivaltaa, pitkittyneitä perheoikeudellisia ristiriitoja, mielenterveyteen liittyviä huolia tai useiden viranomaisten samanaikaisia toimenpiteitä. Tällaisissa tilanteissa olennaista tietoa voi jäädä yhdistymättä

kokonaisarvioksi, jolloin lapsen turvallisuuden kannalta merkittävät riskitekijät eivät tule tunnistetuiksi riittävän varhaisessa vaiheessa.

Lapsen edun toteutuminen edellyttää, että järjestelmässä on selkeä vastuutaho, jolla on kokonaiskuva lapsen tilanteesta sekä velvollisuus arvioida eri viranomaisilta saatavaa tietoa kriittisesti ja kokonaisvaltaisesti.

KOT ry pitää tärkeänä, että jokainen viranomainen tekee oman itsenäisen arvionsa omalla vastuualueellaan, mutta samalla huolehtii siitä, että lapsen tilanteesta muodostuu yhteinen kokonaiskuva. Pelkkä vastuiden jakaminen ei riitä, mikäli kukaan ei kanna vastuuta kokonaisuuden kokoamisesta.

KOT ry katsoo, että lapsen oikeusturvan kannalta yhtä tärkeää kuin vastuiden jakaminen on sen varmistaminen, että joku myös kokoaa vastuut yhteen. Ilman kokonaisvastuuta on olemassa riski, että lapsen turvallisuuden kannalta merkittävä tieto jää eri viranomaisten välisiin rajapintoihin eikä johda riittäviin toimenpiteisiin.

KOT ry pitää tärkeänä, että vastuunjaon selkiyttämisen yhteydessä arvioidaan myös rakenteita, joilla varmistetaan lapsen tilanteen kokonaisvaltainen arviointi, viranomaisten välinen tiedonkulku sekä mahdollisuus muodostaa lapsen tilanteesta ajantasainen kokonaiskuva.

9. Lausuntopalaute luvusta 4: Onko ehdotus, jonka mukaan lupa lapsen tutkimiseen annettaisiin jatkossa hyvinvointialueen viranhaltijan päätöksellä hallinto-oikeuden sijaan, mielestänne kannatettava?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

KOT ry ei pidä hallinto-oikeuden ennakkovalvonnan poistamista perusteltuna. Lapsen tutkiminen voi merkitä merkittävää puuttumista lapsen ja perheen perusoikeuksiin, minkä vuoksi riippumattoman ulkopuolisen oikeudellisen kontrollin säilyttäminen on tärkeää.

Yhdistyksen näkemyksen mukaan lastensuojelulla on jo nykyisin laajat toimivaltuudet tehdä lapsen ja perheen elämään merkittävästi vaikuttavia ratkaisuja. Tämän vuoksi oikeusturvan näkökulmasta on perusteltua, että kaikkein merkittävimpiin toimenpiteisiin liittyy myös viranomaisorganisaation ulkopuolinen arviointi.

Hallinto-oikeuden ennakkokäsittely toimii tärkeänä oikeusturvamekanismina erityisesti tilanteissa, joissa osapuolten näkemykset poikkeavat toisistaan tai joissa päätöksen perusteena olevasta tiedosta on ristiriitaisia arvioita.

KOT ry katsoo, että lapsen edun toteutuminen edellyttää paitsi tehokasta viranomaistoimintaa myös riittäviä rakenteellisia suojakeinoja vallan keskittymistä vastaan. Tämän vuoksi riippumattoman tuomioistuinkontrollin säilyttäminen on perusteltua.

10. Selkiyttävätkö luvun 4 ehdotukset lastensuojelun päätöksentekosäätelyä?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Ehdotukset voivat selkiyttää päätöksentekoa hallinnollisesta näkökulmasta sekä nopeuttaa joidenkin asioiden käsittelyä. KOT ry katsoo kuitenkin, että päätöksenteon selkeyttä tulee arvioida myös lapsen ja perheen oikeusturvan näkökulmasta.

Yhdistyksen näkemyksen mukaan lastensuojelun keskeinen haaste ei tällä hetkellä ole pelkästään päätöksenteon monimutkaisuus, vaan se, miten päätösten perusteena olevat arviot muodostuvat, miten niitä arvioidaan myöhemmissä vaiheissa ja miten mahdollisia virheitä voidaan korjata.

KOT ry tietoon on tullut toistuvasti tilanteita, joissa prosessin alkuvaiheessa muodostunut arvio alkaa ohjata myöhempää viranomaisarviointia erittäin voimakkaasti. Tällöin myöhemmät viranomaiset voivat käytännössä tukeutua aiempiin arvioihin sen sijaan, että tekisivät aidosti riippumattoman ja ajantasaisen kokonaisarvion lapsen tilanteesta.

E erityisen huolestuttavaa on, että järjestelmässä ei aina ole riittävän toimivia mekanismeja virheellisten tai puutteellisten arvioiden korjaamiseen. Vaikka myöhemmin tulisi esiin uutta tietoa, ristiriitaisia havaintoja tai perusteltuja huomioita arvioiden puutteista, aiemmin muodostuneet käsitykset voivat säilyä päätöksenteon perustana pitkään.

KOT ry pitää myös ongelmallisena sitä, että nykyiset valvontamekanismit kohdistuvat usein ensisijaisesti menettelytapojen laillisuuden arviointiin. Sen sijaan arvioiden sisällöllisen oikeellisuuden, objektiivisuuden tai mahdollisten virheellisten lähtöoletusten vaikutuksia ei aina tarkastella riittävän tehokkaasti. Tämä voi johtaa tilanteisiin, joissa lapsen oikeusturva heikkenee ilman, että yksittäistä lainvastaista menettelyä voidaan osoittaa.

KOT ry katsoo, että päätöksenteon kehittämisessä tulisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota riippumattoman arvioinnin mahdollisuuksiin, arvioiden korjattavuuteen sekä siihen, miten järjestelmä reagoi silloin, kun esiin tulee uutta lapsen etuun vaikuttavaa tietoa.

Hallinnollinen selkeys on kannatettava tavoite, mutta sitä ei tule toteuttaa lapsen oikeusturvan kustannuksella.

11. Lausuntopalaute luvusta 5: Onko ehdotus edunvalvojan palkkioiden ja kulukorvausten rajaamisesta ja yhdenmukaistamisesta valtioneuvoston asetuksella mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia (etenkin taloudellisia) arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Palkkioiden ja kulukorvausten yhdenmukaistaminen voi lisätä järjestelmän ennakoitavuutta ja hallinnollista selkeyttä. Samalla tulee varmistaa, ettei sääntely heikennä pätevien ja kokeneiden edunvalvojen saatavuutta eikä lapsen oikeuksien tosiasiallista toteutumista.

Muut mahdolliset huomiot lastensuojelun edunvalvontaa koskevasta sääntelykokonaisuudesta?

KOT ry katsoo, että lastensuojelun edunvalvonnan suurin käytännön ongelma ei tällä hetkellä liity ensisijaisesti palkkioihin tai kulukorvauksiin, vaan siihen, että lapselle ei kaikissa tilanteissa haeta riippumatonta edunvalvojaa, vaikka lapsen ja huoltajien etujen välillä voi olla ilmeinen ristiriita.

Yhdistyksen tietoon on tullut tilanteita, joissa lapseen kohdistuu väkivaltaepäily, lähisuhdeväkivaltaan liittyviä huolia tai vakavia vanhempien välisiä ristiriitoja, mutta lapselle ei tästä huolimatta haeta riippumatonta edunvalvojaa. Tällöin lapsen oikeuksien toteutuminen voi jäädä tosiasiallisesti niiden tahojen varaan, joiden toimintaa tai arvioita samalla tarkastellaan.

Erytystä huolta herättävät tilanteet, joissa sekä lastensuojelu että rikosprosessiviranomaiset arvioivat asiaa ilman, että lapselle on nimetty riippumatonta toimijaa valvomaan yksinomaan lapsen etua ja oikeuksia. Tällaisissa tilanteissa lapsen ääni voi jäädä viranomaisarvioiden, vanhempien välisten ristiriitojen tai muiden prosessien varjoon.

KOT ry katsoo, että lainsäädännössä tulisi nykyistä selkeämmin määritellä tilanteet, joissa lapselle on haettava riippumaton edunvalvoja. Eryteisesti lapseen kohdistuvien väkivaltaepäilyjen, seksuaalirikosepäilyjen, lähisuhdeväkivallan sekä vakavien perheoikeudellisten ristiriitojen yhteydessä edunvalvojan määräämistä tulisi arvioida nykyistä matalammalla kynnyksellä.

Lapsen oikeusturvan näkökulmasta keskeistä ei ole ainoastaan se, miten edunvalvojen palkkiot määräytyvät, vaan ennen kaikkea se, että lapsi saa tarvitessaan aidosti riippumattoman edustajan valvomaan hänen oikeuksiaan.

12. Muu lausuntopalaute luvusta 5 (Lapsen osallisuus): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 5 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

KOT ry pitää lapsen osallisuuden vahvistamista erittäin tärkeänä. Lapsen kuulemisen tulee olla aidosti vaikuttavaa eikä pelkästään muodollinen osa prosessia. Lapselle tulee myös voida osoittaa

päätöksistä, miten hänen näkemyksensä on huomioitu ja millä perusteella niistä on mahdollisesti poikettu.

Yhdistys pitää kuitenkin huolestuttavana sitä, että lapsen mielipiteen selvittäminen ja tulkinta tapahtuvat usein tilanteissa, joissa lapsi elää monimutkaisten perhesuhteiden, ristiriitojen tai mahdollisen väkivallan keskellä. Tällöin lapsen ilmaisemat näkemykset eivät välttämättä avaudu ilman riittävää ymmärrystä väkivallan dynamiikasta, traumavaikutuksista, lojaalisuusristiriidoista, pakottavasta kontrollista tai traumaperäisistä kiintymyssuhteista.

KOT ry näkemyksen mukaan lastensuojelussa tulisi vahvistaa erityisesti osaamista, joka liittyy lähisuhdeväkivallan, henkisen väkivallan, traumatisoitumisen ja lasten suojautumismekanismien tunnistamiseen. Ilman tätä osaamista on olemassa riski, että lapsen todellista suojeluntarvetta ei tunnisteta riittävän varhaisessa vaiheessa.

Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat pienet lapset, joiden kyky ilmaista kokemuksiaan on rajallinen ja joiden turvallisuutta koskevat arviot perustuvat suurelta osin aikuisten tekemiin tulkintoihin. Tämän vuoksi lapsen osallisuuden toteutuminen ei saa tarkoittaa pelkästään lapsen mielipiteen kuulemista, vaan myös lapsen tilanteen arvioimista hänen kehitystasonsa ja mahdollisten traumavaikutusten näkökulmasta.

KOT ry pitää tärkeänä, että myös lapsen myöhemmin ilmaisemat näkemykset, kokemukset ja muuttuneet olosuhteet arvioidaan avoimesti eikä niiden merkitystä vähennetä yksinomaan siksi, että ne poikkeavat aiemmista arvioista.

Lapsen oikeusturvan näkökulmasta keskeistä ei ole ainoastaan lapsen kuuleminen, vaan myös se, että lapsen kertomaa osataan arvioida ammattitaitoisesti, puolueettomasti ja lapsen kehitysvaihe huomioon ottaen.

13. Lausuntopalaute luvusta 6 (Menettelysäännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 6 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

KOT ry katsoo, että menettelysäännöksissä tulisi nykyistä vahvemmin korostaa perusteluvollisuutta, ristiriitaisen tiedon arviointia sekä viranomaisten velvollisuutta tarkastella kriittisesti myös omia aiempia arvioitaan.

Yhdistyksen tietoon on tullut tilanteita, joissa perhettä koskevan viranomaisprosessin alkuvaiheessa muodostunut arvio tai tulkinta alkaa ohjata myöhempää päätöksentekoa merkittävästi. Tällöin myöhemmät selvitykset ja arviot voivat käytännössä rakentua saman lähtöoletuksen varaan sen sijaan, että lapsen tilannetta arvioitaisiin aidosti avoimesti ja kaiken käytettävissä olevan tiedon perusteella.

Erityisen merkittävässä asemassa ovat lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeissa asioissa laadittavat olosuhdeselvitykset. Niillä on usein huomattava vaikutus myöhempään päätöksentekoon niin tuomioistuimissa, lastensuojelussa kuin muissakin lapsen asiaa käsittelevissä viranomaisprosesseissa.

KOT ry näkemyksen mukaan oikeusturvan kannalta ongelmallisia ovat tilanteet, joissa olosuhdeselvityksen alkuvaiheessa muodostunut käsitys perheen tilanteesta tai vanhempien rooleista saa myöhemmässä viranomaisprosessissa poikkeuksellisen suuren painoarvon. Tällöin myöhemmin esiin tullut ristiriitainen tieto, uudet selvitykset, lapsen myöhemmin ilmaisemat näkemykset tai muut olennaiset havainnot eivät välttämättä johda aiempien johtopäätösten kriittiseen uudelleenarviointiin.

Yhdistys pitää huolestuttavana sitä, että käytännössä yksittäisestä selvityksestä tai alkuvaiheen arviosta voi muodostua koko myöhempää viranomaisketjua ohjaava asiakirja. Riskinä on, että alkuvaiheessa muodostunut arvio tai tulkintakehys alkaa vaikuttaa lastensuojelun, perheoikeudellisten palvelujen, terveydenhuollon sekä muiden viranomaisten arvioihin tavalla, joka vaikeuttaa myöhempien virheiden tai puutteellisten johtopäätösten korjaamista.

KOT ry tietoon on tullut myös tilanteita, joissa asianosaiset ovat pyytäneet viranomaisilta tarkempia perusteluja arvioiden, johtopäätösten tai päätöksenteon taustalla olevien seikkojen osalta. Käytännössä vastauksena on kuitenkin saatettu antaa hallinnollinen vastaus tai yleisluonteinen viittaus viranomaisen harkintavaltaan ilman, että esitettyihin kysymyksiin, ristiriitaiseen tietoon tai arvioiden perusteisiin on vastattu sisällöllisesti.

Yhdistys pitää oikeusturvan kannalta ongelmallisena, mikäli asianosaisella ei ole tosiasiallista mahdollisuutta saada tietoa siitä, mihin arvio tai johtopäätös perustuu, miten ristiriitaista tietoa on arvioitu ja miksi jotakin näyttöä on pidetty toista luotettavampana.

KOT ry katsoo, että menettelysäännöksissä tulisi nykyistä vahvemmin korostaa:

- velvollisuutta arvioida ristiriitaista tietoa avoimesti ja tasapuolisesti,
- velvollisuutta perustella, miksi jotakin näyttöä tai näkemystä pidetään toista luotettavampana,
- velvollisuutta vastata arvioiden perusteita koskeviin olennaisiin kysymyksiin,
- mahdollisuutta arvioida aiempia viranomaisarvioita uudelleen uuden tiedon perusteella,

- velvollisuutta dokumentoida myös sellaiset tiedot ja havainnot, jotka eivät tue aiemmin muodostunutta käsitystä,
- sekä viranomaisten velvollisuutta tehdä oma riippumaton arviointinsa.

KOT ry katsoo, että lapsen edun toteutuminen edellyttää järjestelmältä kykyä tunnistaa ja korjata omia virheitään. Yhdistyksen tietoon tulleiden kokemusten perusteella yksi keskeisistä oikeusturvahaasteista on kuitenkin se, että virheellisten tai puutteellisten arvioiden korjaamiseen ei käytännössä aina ole riittävän toimivia mekanismeja. Vaikka arvioiden puutteita tunnistettaisiin tai niiden tueksi esitetty näyttö myöhemmin heikkenisi, aiemmin muodostuneet johtopäätökset voivat säilyä päätöksenteon perustana. Tämä heikentää luottamusta viranomaisprosesseihin ja voi vaarantaa lapsen oikeuden saada tilanteensa arvioiduksi ajantasaisen tiedon perusteella.

14. Lausuntopalaute luvusta 7 (Lastensuojelun avohuolto): Ovatko lastensuojelun avohuoltoa koskevat ehdotukset mielestänne kannatettavia?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Avohuollon vahvistaminen on lähtökohtaisesti kannatettavaa ja tukee tavoitetta auttaa lapsia ja perheitä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. KOT ry pitää tärkeänä, että avohuollon palvelut ovat aidosti saatavilla ja että niihin ohjaaminen tapahtuu lapsen tarpeiden eikä ensisijaisesti resurssien perusteella.

Samalla tulee huolehtia siitä, ettei avohuollosta muodostu vaihetta, jossa lapsen tarvitsema suojelu viivästyy tilanteissa, joissa lapsen turvallisuus edellyttäisi vahvempia toimenpiteitä.

KOT ry katsoo, että avohuollon vaikuttavuuden kannalta tulisi arvioida myös vanhempien velvollisuuksia osallistua lapsen tilanteen kannalta välttämättömiin tukitoimiin. KOT ry pitää perusteltuna, että jatkovalmistelussa arvioidaan, tulisiko lapsen edun turvaamiseksi arvioida nykyistä vahvempia keinoja varmistaa huoltajien osallistuminen sellaisiin tukitoimiin, joiden on arvioitu olevan välttämättömiä lapsen kasvun, kehityksen tai turvallisuuden turvaamiseksi.

Samanaikaisesti KOT ry pitää tärkeänä, että lastensuojelulla ei ole liian laajaa harkintavaltaa jättää puuttumatta tilanteisiin, joissa esiin tulee tietoa mahdollisesta lapseen kohdistuvasta väkivallasta, kaltoinkohtelusta tai muusta vakavasta haitasta. Jokainen uusi lapsen turvallisuutta koskeva tieto tulee arvioida itsenäisesti ja objektiivisesti riippumatta siitä, millaisia johtopäätöksiä asiassa on aiemmin tehty.

15. Lausuntopalaute luvusta 8 (Lapsen kiireellinen sijoitus): Onko kiireellisen sijoituksen jatkoa koskeva ehdotus (keston lyhentäminen 30 vuorokaudesta 14 vuorokauteen) mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Kiireellisen sijoituksen enimmäiskeston lyhentäminen voi edistää päätöksenteon ripeyttä ja vähentää pitkittyneitä väliaikaisratkaisuja, jotka voivat olla lapselle kuormittavia.

Muutos edellyttää kuitenkin riittäviä resursseja sekä mahdollisuutta tehdä huolellinen, objektiivinen ja moniammatillinen kokonaisselvitys lapsen tilanteesta. Erityisen tärkeää on, että kiireellistä sijoitusta koskevat ratkaisut perustuvat mahdollisimman ajantasaiseen tietoon ja että myös ristiriitainen näyttö arvioidaan huolellisesti.

Yhdistys korostaa, että kiireellinen sijoitus on erittäin merkittävä puuttuminen lapsen ja perheen perusoikeuksiin. Tämän vuoksi myös kiireellisissä tilanteissa tulee varmistaa päätöksenteon huolellinen dokumentointi, päätösten perusteltavuus sekä mahdollisuus riippumattomaan jälkikäteiseen arviointiin.

KOT ry pitää tärkeänä, että kiireellisiä sijoituksia arvioitaessa huomioidaan tasapuolisesti sekä puuttumisen että puuttumatta jättämisen riskit. Lapsen turvallisuus voi vaarantua yhtä lailla tilanteissa, joissa viranomainen reagoi liian voimakkaasti kuin tilanteissa, joissa vakavia huolia ei arvioida riittävän huolellisesti.

16. Lausuntopalaute luvusta 9 (Huostaanotto): Onko huostaanottoa koskeva ehdotus (50 §) mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Huostaanotto on yksi voimakkaimmista viranomaisen käytettävissä olevista puuttumiskeinoista, jonka vaikutukset ulottuvat syvälle lapsen ja perheen elämään. Tämän vuoksi huostaanoton tulee edelleen perustua erittäin huolelliseen näyttöön, ajantasaiseen tietoon sekä kokonaisarvioon lapsen tilanteesta.

KOT ry pitää tärkeänä, että huostaanottoprosessissa arvioidaan tasapuolisesti myös sellainen tieto, joka ei tue viranomaisen alkuvaiheessa muodostunutta käsitystä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, että ristiriitainen tieto arvioidaan objektiivisesti eikä aiemmista arvioista muodostu myöhempää harkintaa ohjaavaa oletusta.

Yhdistyksen tietoon on tullut tilanteita, joissa viranomaisarvioiden kanssa ristiriidassa olevat asiantuntijalausunnat, lääketieteelliset arviot tai muu merkityksellinen näyttö eivät ole johtaneet arvioiden uudelleentarkasteluun tai niiden merkitystä ei ole päätöksissä perusteltu riittävästi. Oikeusturvan kannalta on tärkeää, että viranomainen ottaa kantaa myös sellaiseen näyttöön, joka ei tue viranomaisen alkuperäistä arviota, ja perustelee, miksi kyseiselle näytölle annetaan tietty painoarvo.

KOT ry näkemyksen mukaan yksi lastensuojelun keskeisistä oikeusturvaongelmista liittyy tilanteisiin, joissa alkuvaiheessa muodostunut arvio tai käsitys alkaa ohjata koko myöhempää päätöksentekoa. Tällöin myöhemmin esiin tuleva tieto ei välttämättä johda aiempien johtopäätösten kriittiseen uudelleenarviointiin.

Yhtä vakava ongelma ovat tilanteet, joissa lapsen turvallisuuteen liittyviä uusia huolia, väkivaltailmoituksia tai muuta olennaista tietoa ei arvioida riittävällä vakavuudella, koska ne eivät sovi aiemmin muodostuneeseen käsitykseen perheen tilanteesta. Lapsen oikeusturvan kannalta on välttämätöntä, että jokainen uusi tieto arvioidaan itsenäisesti riippumatta siitä, millaisia johtopäätöksiä asiassa on aiemmin tehty.

Huostaanoton kaltaisissa vakavissa toimenpiteissä riippumattoman arvioinnin, näyttökynnyksen, päätösten perusteluvollisuuden sekä tehokkaiden muutoksenhaku- ja korjausmekanismien merkitystä tulisi edelleen vahvistaa. Lapsen edun toteutuminen edellyttää, että päätökset perustuvat mahdollisimman objektiiviseen kokonaisarvioon.

17. Lausuntopalaute luvusta 10 (Kodin ulkopuolinen sijoitus): Onko kodin ulkopuolisten sijoitusten ja sijoituspaikkojen valvontaa koskevien säännösten täsmentäminen ja vastuunjaon selkeyttäminen ehdotetulla tavalla mielestänne kannatettavaa?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

KOT ry pitää sijoituspaikkojen valvonnan täsmentämistä ja vastuunjaon selkeyttämistä kannatettavana. Valvonnan vahvistaminen lisää lasten oikeusturvaa, sijoituspaikkojen toiminnan läpinäkyvyyttä sekä mahdollisuuksia puuttua epäkohtiin.

Yhdistys katsoo kuitenkin, että lapsen oikeusturva ei toteudu riittävästi pelkästään sijoituspaikkojen valvonnalla. Yhtä tärkeää on varmistaa, että myös sijoitukseen johtaneet arviot, päätökset ja niiden perusteena oleva näyttö ovat tarvittaessa riippumattomasti arvioitavissa.

KOT ry pitää tärkeänä, että järjestelmässä on riittävät mekanismit arvioida myös sitä, ovatko sijoituksen perusteet edelleen olemassa sekä onko päätöksenteossa huomioitu kaikki olennainen tieto. Lastensuojelun toimivaltuuksien laajuuden vuoksi riippumattoman arvioinnin, perusteluvollisuuden ja tehokkaiden oikeusturvakeinojen merkitys korostuu erityisesti tilanteissa, joissa viranomaisen näkemykset ja perheen näkemykset poikkeavat toisistaan.

Lapsen oikeusturvan näkökulmasta sijoituspaikan valvonnan lisäksi on tärkeää arvioida myös sijoituksiin johtaneiden ratkaisujen laatua, objektiivisuutta ja perusteltavuutta. Järjestelmän tulee

kyetä arvioimaan sijoituksen perusteita uudelleen silloin, kun esiin tulee uutta tietoa tai perusteltuja epäilyjä aiempien arvioiden oikeellisuudesta.

Lapsen edun toteutuminen edellyttää, että sekä sijoituspaikkojen toimintaa että sijoituksiin johtanutta päätöksentekoa voidaan tarkastella avoimesti, kriittisesti ja tarvittaessa myös jälkikäteen.

18. Lausuntopalaute luvusta 11 (Laitoshoito): Onko ehdotus lastensuojelulaitoksen asuinyksikön henkilöstömitoituksen täsmentämisestä ja osittaisesta joustavoittamisesta (ml. lapsikohtainen vähimmäismitoitus 1 työntekijä/lapsi sekä mahdollisuus suhteuttaa mitoitusta sijoitettujen lasten lukumäärään) mielestänne kannatettava?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

KOT ry ei pidä henkilöstömitoituksen joustavoittamista lähtökohtaisesti kannatettavana.

Yhdistyksen näkemyksen mukaan lastensuojelun keskeinen ongelma ei tällä hetkellä ole liian korkea henkilöstömitoitus vaan päinvastoin se, että lasten tarpeisiin nähden henkilöstöresurssit ovat monin paikoin jo nyt riittämättömät. Lastensuojelussa tehtävät päätökset vaikuttavat syvästi lasten turvallisuuteen, kehitykseen ja perhesuhteisiin, minkä vuoksi lapsilla tulee olla mahdollisuus riittävään henkilökohtaiseen kohtaamiseen sekä turvallisiin ja pysyviin aikuissuhteisiin.

KOT ry on huolissaan siitä, että henkilöstömitoituksen joustavoittaminen voi käytännössä johtaa resurssien vähentämiseen tilanteissa, joissa lasten tuen tarve ei tosiasiasa vähene. Riskinä on, että lasten yksilöllinen kohtaaminen, havainnointi ja tuen tarpeen arviointi heikkenevät.

Yhdistys pitää erityisen tärkeänä, että lapsilla on mahdollisuus muodostaa luottamuksellisia suhteita turvallisiin aikuisiin sekä saada riittävästi aikaa keskusteluille, kuulluksi tulemiselle ja arjen tukemiselle.

KOT ry katsoo, että henkilöstömitoituksen mahdollisen joustavoittamisen sijaan tulisi vahvistaa lastensuojelun henkilöstöresursseja sekä varmistaa, että sosiaalityöntekijöillä ja laitosten henkilöstöllä on tosiasialliset mahdollisuudet perehtyä lasten tilanteisiin riittävän perusteellisesti.

19. Onko ehdotus turvahenkilöä koskevaksi sääntelyksi, jossa turvahenkilön tehtävät ja toimivaltuudet erotetaan selvästi hoito- ja kasvatustehtävistä, mielestänne toimiva?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

KOT ry pitää turvahenkilöitä tärkeänä osana lastensuojelulaitosten turvallisuutta. Tehtävien ja toimivaltuuksien selkeä erottaminen hoito- ja kasvatustyöstä on perusteltua ja voi lisätä sekä lasten että henkilöstön turvallisuutta.

Yhdistys korostaa kuitenkin, että turvahenkilöiden käyttö ei saa muodostua perusteeksi vähentää muuta henkilöstöä. Turvahenkilöt eivät korvaa sosiaalityötä, kasvatustyötä, terapeutista tukea tai lasten arjen ohjausta, vaan täydentävät niitä.

KOT ry pitää tärkeänä, että turvahenkilöiden koulutus, toimivaltuudet, valvonta ja vastuut määritellään selkeästi. Erityistä huomiota tulee kiinnittää lasten oikeusturvaan sekä siihen, että turvahenkilöiden käyttöä seurataan ja dokumentoidaan asianmukaisesti.

Monet sijoitetut lapset ovat kokeneet väkivaltaa, traumatisoitumista tai vakavia turvattomuuden kokemuksia. Tämän vuoksi turvallisten aikuisten läsnäolo, ennakoitava arki sekä kyky puuttua turvallisuushkiin oikea-aikaisesti ovat keskeisiä lapsen kuntoutumisen ja hyvinvoinnin kannalta.

20. Lausuntopalaute luvusta 12 (Lapsen erityistä suojelua turvaavat rajoitukset sijaishuollon aikana): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 12 säännöksistä 90 § (yhteydenpidon rajoittaminen) ja 93 § (henkilöntarkastus) ja niiden käytännön toimivuudesta ja vaikutuksista.

KOT ry pitää yhteydenpidon rajoittamista erittäin merkittävänä puuttumisena lapsen ja hänen läheistensä perusoikeuksiin. Tämän vuoksi rajoitusten tulee perustua yksilölliseen, huolellisesti dokumentoituun ja objektiiviseen arviointiin.

Yhdistys pitää tärkeänä, että yhteydenpidon rajoittamista ei käytetä tilanteissa, joissa päätös perustuu ensisijaisesti aiempiin oletuksiin tai viranomaisarvioihin ilman ajantasaista näyttöä lapsen tilanteesta. Päätöksissä tulee selkeästi perustella, miksi rajoitus on lapsen edun kannalta välttämätön ja miksi lievemmat keinot eivät ole riittäviä.

KOT ry korostaa myös, että lapsen yhteydenpito turvalliseen vanhempaan tai muuhun läheiseen henkilöön voi olla merkittävä lapsen hyvinvointia suojaava tekijä. Tämän vuoksi yhteydenpidon rajoittamista koskevien päätösten perustelujen tulee olla erityisen huolellisia.

Oikeusturvan näkökulmasta on tärkeää, että myös yhteydenpidon rajoituksia koskevat päätökset ovat tosiasiallisesti haastettavissa ja niiden perusteet ulkopuolisesti arvioitavissa.

Henkilöntarkastuksia koskevien toimivaltuuksien tulee olla tarkkarajaisia, oikeasuhtaisia ja niiden käytön tulee olla tehokkaan valvonnan piirissä. Lasten oikeusturvan näkökulmasta kaikkien rajoitustoimenpiteiden tulee olla jälkikäteen arvioitavissa.

21. Lausuntopalaute luvusta 13 (Jälkihuolto): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 13 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

KOT ry pitää jälkihuoltoa yhtenä lastensuojelun tärkeimmistä palveluista. Jälkihuollon merkitys nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä, koulutukseen kiinnittymisessä, asumisen onnistumisessa, työelämään siirtymisessä sekä mielenterveyden tukemisessa on suuri.

Yhdistys katsoo, että jälkihuollon resursseja ei tule heikentää. Nuoret tarvitsevat siirtymävaiheessa aikuisuuteen usein pitkäjänteistä ja yksilöllistä tukea. Riittämättömät palvelut voivat johtaa merkittäviin inhimillisiin ja yhteiskunnallisiin kustannuksiin myöhemmin.

KOT ry tietoon on tullut tukihenkilötoiminnan kautta tilanteita, joissa jälkihuollon tavoitteet eivät ole näyttäytyneet nuorelle tai hänen läheisilleen riittävän selkeinä. Joissakin tapauksissa nuoret ovat kokeneet, että jälkihuollossa painottuvat ongelmien, riskien ja puutteiden arviointi enemmän kuin itsenäistymisen, osallisuuden ja voimavarojen tukeminen.

KOT ry tietoon on tullut myös tilanteita, joissa nuoret tai heidän läheisensä ovat kokeneet jälkihuollon painottuvan mahdollisten uusien sijoitustoimenpiteiden arviointiin enemmän kuin itsenäistymisen tukemiseen. Yhdistys pitää tärkeänä, että jälkihuollon ensisijainen tehtävä säilyy nuoren toimintakyvyn, osallisuuden ja itsenäisen elämän vahvistamisessa.

Yhdistys pitää tärkeänä, että jälkihuollon toimenpiteet perustuvat nuoren yksilöllisiin tarpeisiin ja että niiden tavoitteet ovat nuorelle läpinäkyviä ja ymmärrettäviä.

KOT ry katsoo, että jälkihuollossa tulee kiinnittää erityistä huomiota nuoren osallisuuteen, luottamuksen rakentamiseen sekä siihen, ettei nuori koe palvelujärjestelmää ensisijaisesti kontrollin tai uusien rajoitusten näkökulmasta. Jälkihuollon onnistumista tulisi arvioida ennen kaikkea sen perusteella, miten hyvin se tukee nuoren turvallista itsenäistymistä, hyvinvointia ja kiinnittymistä yhteiskuntaan.

22. Lausuntopalaute luvusta 17 (Voimaantulo): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita voimaantumista koskevista säännöksistä ja niiden vaikutuksista.

KOT ry katsoo, että voimaantumisen yhteydessä tulee varmistaa henkilöstön riittävä koulutus sekä valtakunnallisesti yhtenäiset soveltamiskäytännöt. Uudistuksen onnistuminen ei riipu yksinomaan lain sisällöstä vaan myös siitä, miten sitä käytännössä sovelletaan.

Yhdistys pitää tärkeänä, että koulutuksessa kiinnitetään erityistä huomiota lapsen oikeuksiin, oikeusturvakysymyksiin, perusteluvelvollisuuteen, väkivallan dynamiikan tunnistamiseen, traumatisoitumisen vaikutuksiin sekä ristiriitaisen tiedon arviointiin.

KOT ry katsoo, että erityisesti lähisuhdeväkivaltaan, henkiseen väkivaltaan, pakottavaan kontrolliin ja traumaperäisiin kiintymyssuhteisiin liittyvää osaamista tulee vahvistaa. Käytännössä lapsen turvallisuuden arviointi voi epäonnistua, mikäli väkivallan ilmenemismuotoja ei tunnisteta riittävän hyvin.

Lisäksi tulee varmistaa, että viranomaisilla on valmiudet arvioida aiempien arvioiden oikeellisuutta uuden tiedon perusteella sekä tarvittaessa tarkistaa aiempia johtopäätöksiä. KOT ry tietoon on tullut tilanteita, joissa virheellisten tai puutteellisten arvioiden korjaaminen on osoittautunut käytännössä vaikeaksi myös silloin, kun esiin on tullut uutta tietoa tai perusteltuja huomioita arvioiden puutteista.

Lainsäädännön tavoitteet eivät toteudu täysimääräisesti, mikäli käytännön toimintakulttuuri ei mahdollista arvioiden kriittistä uudelleentarkastelua, virheiden korjaamista ja uuden tiedon huomioon ottamista.

23. Lausuntopalaute ehdotuksesta koskien lisärahoitusta tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVA) turvaamiseksi yksityisissä koulukodeissa ja Valtion koulukodeissa: Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita TUVA-koulutuksen rahoitusta koskevasta säännöksestä ja sen vaikutuksista.

KOT ry pitää tärkeänä, että koulutuksellinen yhdenvertaisuus toteutuu myös sijaishuollossa olevien lasten ja nuorten kohdalla.

Sijoitettujen lasten ja nuorten koulutuspolut ovat usein katkonaisia ja heidän riskinsä jäädä koulutuksen tai työelämän ulkopuolelle on muuta väestöä suurempi. Tämän vuoksi TUVA-koulutuksen rahoituksen turvaaminen on perusteltua ja tukee lasten ja nuorten yhdenvertaisia mahdollisuuksia koulutukseen sekä myöhempään yhteiskunnalliseen osallisuuteen.

KOT ry pitää tärkeänä, että koulutuksen jatkuvuus turvataan myös silloin, kun lapsen sijoituspaikka muuttuu tai hänen elämäntilanteensa on muutoin epävakaa. Koulutus on yksi keskeisimmistä syrjäytymistä ehkäisevistä tekijöistä.

24. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen taloudellisista vaikutuksista?

Vastaus: Osittain

Esityksessä kuvataan taloudellisia vaikutuksia pääosin asianmukaisesti. KOT ry katsoo kuitenkin, että oikeusturvaan liittyvien puutteiden, virheellisten arvioiden sekä pitkittyneiden viranomaisprosessien kustannuksia ei ole arvioitu riittävästi.

Mikäli virheellisiä arvioita ei kyetä korjaamaan riittävän varhaisessa vaiheessa, seurauksena voi olla pitkittyneitä oikeusprosesseja, toistuvia viranomaismenettelyjä, uusia selvityksiä, muutoksenhakuprosesseja sekä merkittäviä kustannuksia niin julkiselle taloudelle kuin lapsille ja perheille aiheutuvien haittojen kautta.

KOT ry katsoo, että myös oikeusturvan vahvistamisen taloudellisia hyötyjä tulisi arvioida nykyistä laajemmin. Oikea-aikainen ja laadukas päätöksenteko vähentää korjaavien toimenpiteiden tarvetta sekä ehkäisee pitkittyneistä viranomaisprosesseista aiheutuvia kustannuksia.

25. Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte ehdotuksen 38 §:n 3 momentilla mahdollisesti olevan?

KOT ry arvioi, että mahdolliset lyhyen aikavälin säästöt voivat jäädä vähäisiksi tai tilapäisiksi, mikäli muutos johtaa myöhemmin korjaavien toimenpiteiden lisääntymiseen, uusien selvitysten tarpeeseen, muutoksenhakuprosessien kasvuun tai pitkittyneisiin viranomaisprosesseihin.

Yhdistys katsoo, että lastensuojelun taloudellisia vaikutuksia arvioitaessa tulisi nykyistä paremmin huomioida myös oikeusturvaan liittyvien puutteiden kustannukset. Mikäli lapsen tilanteesta muodostunut arvio osoittautuu puutteelliseksi tai virheelliseksi eikä sitä kyetä korjaamaan riittävän varhaisessa vaiheessa, seurauksena voi olla vuosia kestäviä viranomaisprosesseja, toistuvia selvityksiä, hallinto-oikeuskäsittelyjä, poliisitutkintoja, terveydenhuollon palveluiden käyttöä sekä merkittäviä kustannuksia hyvinvointialueille ja valtiolle.

KOT ry näkemyksen mukaan järjestelmässä syntyy huomattavia kustannuksia myös silloin, kun lapsen todellinen suojelun tarve jää tunnistamatta tai siihen ei reagoida riittävän ajoissa. Lapsen kohdistuvan väkivallan, kaltoinkohtelun, traumatisoitumisen tai muiden vakavien haittojen pitkittyminen voi johtaa merkittävästi kasvaviin kustannuksiin myöhemmin muun muassa erikoissairaanhoidossa, mielenterveyspalveluissa, lastensuojelussa, koulutuksessa sekä aikuisiän sosiaali- ja terveyspalveluissa.

Yhdistys pitää myös ongelmallisena sitä, että viranomaisarvioiden mahdollinen kasautuminen ja vahvistusharha voivat johtaa tilanteisiin, joissa samoja asioita joudutaan selvittämään toistuvasti ilman, että alkuperäisten arvioiden oikeellisuutta arvioidaan aidosti uudelleen. Tällaiset pitkittyneet prosessit kuormittavat sekä viranomaisia että perheitä ja aiheuttavat huomattavia kustannuksia ilman, että ne välttämättä parantavat lapsen tilannetta.

KOT ry katsoo, että lapsen tilanteen huolellinen, objektiivinen ja moniammatillinen arviointi sekä virheellisten arvioiden tehokas korjaaminen ovat pitkällä aikavälillä myös taloudellisesti tarkoituksenmukaisimpia ratkaisuja. Oikeusturvan vahvistaminen ei ole pelkästään perusoikeuskysymys, vaan myös merkittävä keino ehkäistä myöhempiä korjaavia toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia.

26. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen muista vaikutuksista?

Vastaus: Osittain

Esityksessä tunnustetaan useita merkittäviä vaikutuksia. KOT ry katsoo kuitenkin, että viranomaisarvioiden mahdolliseen kasautumiseen, vahvistusharhaan, aiemmin muodostuneiden arvioiden ohjausvaikutukseen sekä asiakkaiden kokemaan oikeusturvaan liittyviä vaikutuksia olisi syytä arvioida nykyistä perusteellisemmin.

Yhdistyksen näkemyksen mukaan yksi lastensuojelun keskeisistä oikeusturvariskeistä liittyy tilanteisiin, joissa alkuvaiheessa muodostunut arvio alkaa ohjata myöhempää päätöksentekoa useiden viranomaisten toiminnassa. Tällöin myöhemmin esiin tulevan tiedon vaikutus voi jäädä vähäiseksi, vaikka tieto olisi olennaista lapsen tilanteen arvioinnin kannalta.

Lisäksi olisi syytä arvioida tarkemmin, miten lainsäädäntö tukee virheellisten tai puutteellisten arvioiden korjaamista sekä riippumatonta uudelleenarviointia tilanteissa, joissa lapsen etuun vaikuttavia uusia tietoja tulee myöhemmin esiin.

27. Vapaamuotoiset huomiot

KOT ry pitää tärkeänä, että lastensuojelulainsäädännön uudistamisen yhteydessä kiinnitetään nykyistä enemmän huomiota rakenteelliseen oikeusturvaan.

Yhdistyksen näkemyksen mukaan yksi lastensuojelujärjestelmän keskeisistä haasteista liittyy siihen, että prosessin alkuvaiheessa muodostunut arvio tai narratiivi voi alkaa ohjata myöhempää viranomaisarviointia hyvin voimakkaasti. Tällöin eri viranomaiset saattavat käytännössä tukeutua aiempiin arvioihin sen sijaan, että jokainen toimija arvioisi tilanteen itsenäisesti suhteessa kaikkeen käytettävissä olevaan tietoon.

KOT ry pitää huolestuttavana myös sitä, että järjestelmässä ei aina ole riittävän tehokkaita mekanismeja virheellisten tai puutteellisten arvioiden korjaamiseen. Vaikka myöhemmin esiin tulisi uutta tietoa, ristiriitaisia havaintoja, asiantuntijalausuntoja tai perusteltuja huolia lapsen turvallisuudesta, aiemmat johtopäätökset voivat säilyä päätöksenteon perustana pitkään.

Yhdistyksen tukihenkilötoiminnassa on tullut esiin tilanteita, joissa vanhempi on tuonut viranomaisille esiin huolia lapsen kohdistuvasta väkivallasta, kaltoinkohtelusta tai muista vakavista turvallisuusriskeistä, mutta huolen sisältö ei ole johtanut riittävän perusteelliseen selvittämiseen. Samanaikaisesti huomio on voinut siirtyä huolen esittäneen vanhemman uskottavuuden, toimintakyvyn tai henkilökohtaisten ominaisuuksien arviointiin. Tällaisissa tilanteissa on olemassa riski, että lapsen turvallisuutta koskeva alkuperäinen kysymys jää taka-alalle.

KOT ry katsoo, että erityisesti lähisuhdeväkivaltaa, henkistä väkivaltaa, pakottavaa kontrollia sekä traumatisoitumista koskevaa osaamista tulee vahvistaa koko viranomaisjärjestelmässä. Lastensuojelun, poliisin, terveydenhuollon ja perheoikeudellisten palvelujen tulee kyetä arvioimaan väkivaltatietoa yhdenmukaisesti ja lapsen turvallisuus ensisijaisesti huomioiden.

Yhdistys pitää tärkeänä, että lapsen turvallisuuteen liittyvät uudet tiedot arvioidaan aina itsenäisesti riippumatta siitä, millaisia johtopäätöksiä asiassa on aiemmin tehty. Lapsen oikeusturvan kannalta on välttämätöntä, että järjestelmä kykenee muuttamaan johtopäätöksiään silloin, kun käytettävissä oleva tieto muuttuu.

KOT ry katsoo, että lapsen oikeusturvan kannalta on yhtä tärkeää tunnistaa tilanteet, joissa viranomainen puuttuu liian voimakkaasti, kuin tilanteet, joissa lapsen suojelun tarve jää tunnistamatta tai siihen ei reagoida riittävän tehokkaasti. Molemmissa tapauksissa seuraukset voivat olla lapselle vakavia ja pitkäkestoisia.

Luottamus lastensuojeluun rakentuu siitä, että lapset ja perheet kokevat tulevansa kuulluiksi, arvioiduiksi yhdenvertaisesti ja kohdelluiksi oikeudenmukaisesti. Oikeusvaltiossa tulee olla mahdollista pyytää perusteluja, esittää ristiriitaista näyttöä ja pyytää arvioiden uudelleentarkastelua ilman, että itse näistä oikeuksista tulee osa arvioinnin kohdetta.

Lapsen etu toteutuu parhaiten järjestelmässä, joka kykenee paitsi tekemään vaikeita päätöksiä myös arvioimaan niitä uudelleen silloin, kun käytettävissä oleva tieto muuttuu.

Aarnivalo Jenni

Kansalaisen oikeusturvaa edistävä yhdistys KOT ry - KOT ry:n hallitus 2026